

HADITH

Uluslararası Hadis Araştırmaları Dergisi
International Journal of Hadith Researches
المجلة الدولية لأبحاث الحديث

Aralık / December / ديسمبر / 2019, 3: 188-225

Vesîletü'n-Necât'ın Velâdet Bahrindeki Rivâyetlerin Değerlendirilmesi

Evaluation of Narrations in Velâdet Section of Wesîlet El-Nedjât

تقييم الروايات المتعلقة بالولادة الشريفة في أثر "وسيلة النجاة"

Halil Şirin & Yusuf Açık

Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta/Türkiye
PhD Student, Suleyman Demirel University Graduate School of Social Sciences, Isparta/Turkey

halilsirin@live.com

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-0605-2042

Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Isparta/Türkiye
Dr. Lecturer, Suleyman Demirel University Faculty of Theology, Isparta/Turkey

yusufacikel@sdu.edu.tr

ORCID ID: orcid.org/0000-0001-5444-4641

Makale Bilgisi | Article Information

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received Date: 11.10.2019

Kabul Tarihi / Accepted Date: 26.12.2019

Yayın Tarihi / Published Date: 31.12.2019

Yayın Sezonu / Publication Date Season: Aralık / December

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3595415>

Atıf / Citation / اقتباس : Şirin, Halil – Açık, Yusuf. “Vesîletü'n-Necât'ın Velâdet Bahrindeki Rivâyetlerin Değerlendirilmesi / Evaluation of Narrations in Velâdet Section of Wesîlet El-Nedjât”. *HADITH* 3 (Aralık/December 2019): 188-225. doi.org/10.5281/zenodo.3595415.

İntihal: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism has been detected.

انتحال: تم فحص البحث بواسطة برنامج لأجل السرقة العلمية فلم يتم إيجاد أي سرقة علمية.

web: <http://dergipark.gov.tr/hadith> | mailto: hadith.researches@gmail.com

Vesîletü'n-Necât'ın Velâdet Bahrindeki Rivâyatlerin Değerlendirilmesi

Halil ŞİRİN

Dr. Öğrt. Üyesi Yusuf AÇIKEL

Anahtar Kelimeler: ÖZ

Hiz. Peygamber

Hadis

Süleyman Çelebî

Mevlid

Vesîletü'n-Necât

Günümüze kadar Hiz. Peygamber (s.a) hakkında O'nu öven birçok nesir ve şiir türü eserler kaleme alınmıştır. Sahabe devrinde Hassan b. Sabit, Abdullah b. Revâha ve Ka'b b. Mâlik gibi Hiz. Peygamber'i (s.a) öven şair sahabilerin olması ve günümüze kadar muhtelif dillerde sayıları yüzleri aşan şiir tarzı eserlerin kaleme alınması Hiz. Peygamber'e (s.a) olan aşkın bir göstergesidir. Bu eserlerden biri de Süleyman Çelebî'nin Vesîletü'n-Necât adlı eseridir. Halk arasında "mevlid" diye bilinen bu eser Süleyman Çelebî tarafından Hiz. Peygamber'e (s.a) övgüler içeren bir şiir tarzında yazılmıştır.

Bu makalede Süleyman Çelebî'nin Vesîletü'n-Necât adlı eserinde velâdet (Hiz. Peygamber'in doğumu) konusunun işlendiği beyitlerde hadislere yapılan telmihler incelenecektir. Çalışma icra edilirken Süleyman Çelebî'nin mevlidinde yararlanılmış olabileceği düşünülen hadisler ele alınacaktır.

Evaluation of Narrations in Velâdet Section of Wesîlet El-Nedjât

Keywords:

Prophet

Hadith

Süleymân Çelebî

Mawlid

Wesîlet el-Nedjât

ABSTRACT

Until recently, many prose and poetry works were written about praising the Prophet Muhammad (pbuh). During the period of the Companions, the poet Companions like Ḥassân b. Thâbit, Abd Allah b. Rawaha and Ka'b b. Mâlik has been praising the Prophet Muhammad (pbuh) Until today, more than hundreds of poems praising the Prophet Muhammad have been written in different languages. All of this shows the love of the Prophet Muhammed (pbuh). One of them is the work of Süleymân Çelebî called as "Wesîlet el-Nedjât". This work which is popularly known as "mawlid" was written by Süleymân Çelebî as a poetry style to praise the Prophet Muhammed.

In this article, the references of hadith in veladet section (the birth of the Prophet) of wesîlet el-nedjât will be examined. With this study, the hadiths which is expected to be utilized when Süleyman Çelebî was writing his Mawlid will be examined.

EXTENDED ABSTRACT

Evaluation of Narrations in Velâdet Section of Wesilet El-Nedjât

The rising of Othmân-oghlu from beylicate to the state was the result of many political and social problems. In this connection, it was effective that the Ottoman's sultans have organized political, social and economic life. With the tradition of akhism inherited from the Saldjüks, the madrasas, tekka and zāviya which existed in the past were supported. Thus, it was tried to be strengthened the scientific life. Many statesmen, scholars, poet, adib, shaykh and darwish began to enter the protection and service of the Ottomans. Scholars and Sufis had an influence in obtaining this power. Süleymân Çelebî was also a part of this change.

The Life of Süleymân Çelebî

In the 14th and 15th century, when Turkish literature began to develop, there has been little biographical information about the life of Süleymân Çelebî, who created great works. Although the sources exalt him, there is some unfounded information about him. It is stated that he was "Sarmisakçızade Süleymân Efendi" at Evliya Çelebî's work called the "Seyâhatnâme" ("Travels").

It is thought that Ewliyâ Çelebî took this narration which was once considered correct, into his work during his travels. However, the fact that other sources have never mentioned that he was "Sarmisakçızade Süleymân Efendi" suggests that this narration may be unfounded, and it is thought that he was confused with another man named "Sarmisakçızade Süleymân Efendi". Therefore, Mawlid's author Süleymân Çelebî never used the name "Sarmisakçızade".

Süleymân was born in Bursa in approximately 752/1351. It is stated that his father Ahmed Pasha was the son of Shaykh Mahmūd who lectured as a teacher at an Iznik madrasa during the time of Orkhân Gazi. It was also said that Ahmed Pasha was one of the viziers of Murad I period. There has not been enough information about his educational activity. However, the fact that he was appointed as Imam of Dîwân-ı Humâyûn by Sulţân Bayezid and then as Imam of Ulu Mosque with the advice of Emîr Bukhâri, shows that he received a good education. Furthermore, the fact that he was mentioned as "Çelebi" is another expression of his being a person of knowledge and heart. Süleymân Çelebî died in Bursa in 825/1422 and was buried in the cemetery of Yoğurtlu Baba Zaviye near the Eski Kaplıca in Çekirge.

Süleymân Çelebî's Mawlid

From the root v-l-d, this Arabic term is used to for the time and place of the birth of a person. As Mawlid in Turkish literature was so popular and that Süleymân Çelebî was so widely accepted by the public encouraged the poets to write the Mawlid, more works began to compose. According to Turkish-Islamic litterateur Necla Pekolcay, Mawlid poets were 63 in Anatolia. It is stated that there have been 768 bayts in the critical editions of Mawlid.

Süleymân Çelebî and Ḥadîth

In Vesilet el-Nedjât, it was expressed the life of Prophet Muhammed in poetical form. In this respect, it is possible to identify the work is based largely on hadith texts. If the work has created an appropriate effect for the purpose of writing, it would be unfair to both author and the work to evaluate and criticise the work from a point that he did not think or intended. However, if the hadith whichever source it takes, must necessarily belong to Prophet Muhammed. It is not permissible to fabricate hadith, even if it is in good intention, and it is also wrong to report the hadith known to be fabricated.

Our society has maintained a wrong attitude towards the hadith for years. This is the understanding of accepting or rejecting any hadith, which is read in all religious or literary works, by looking at the author's reputation. Therefore, the analysis of the hadiths of Vesiletü'n-Necât should not be interpreted as a criticism of the work itself, but as an approach that consists only of determining the status of the hadiths in it.

The Sufi approach in accepting hadiths had important data. This means that if a hadith has correct meaning, hadith is considered acceptable. Sufis have accepted that kashf, ilham and dream can be used in the narrations of hadith and that they can use interpretations according to their own understanding.

It is stated before, Süleymân Çelebî was a person lived together with mysticism. Sufis concentrate on the meaning of the hadith rather than sanad. It is natural to see the effects of this thought on him and reflections on his ideas. Therefore, Süleymân Çelebî is not a hadith scholar in classical meaning, but he is a sufi that guides people. Already Vesiletü'n-Necât is not only a book of Mawlid, but also a book about ethics. Since the content of Mawlid is the beautiful life of the Prophet, it can be said that Mawlid has a purpose of teaching people good morals.

Content of Mawlid's Velâdet Section

During the birth of the Prophet Muhammad, it is said that Amina witnesses the miraculous events occurred. It is stated that Amina saw a rising light from her house and she saw three angels one of them is at west and the other is at east and the other one is on Kaaba. All angels were turning around his mother's house. After that it was laying a bed in the air and it is told that the wall of the house suddenly splitted and three houris appeared. One of them is Āsiya and the other is Maryam. They greeted Amina and announced the birth of the prophet Muhammed. After that Amina was thirsty and is given a drink called "sherbet". A white bird appeared and came to Amina and helped her for giving birth.

In this article, it is determined that some of these hadiths are sahih, some of them weak and some of them mawdu. The presence of weak and mawdu reports does not diminish the value of the

work. Because this work is not a hadith book in itself. The research aims to contribute to a more conscious reading of these works and to provide a reliable hadith culture to the society.

ملخص موسع

تقييم الروايات المتعلقة بالولادة الشريفة في أثر "وسيلة النجاة"

تطورت الحياة السياسية عند العثمانيين من حكم القبيلة والعشيرة إلى أن أصبحوا دولة، وذلك نتيجة للمشاكل السياسية والاجتماعية التي عايشوها، وقد ساهم نظام الحياة السياسية والاقتصادية والاجتماعية الذي أسسه السلاطين العثمانيون في توطيد دولتهم، وأسهم في ذلك أيضا التراث الديني السلجوقي من مدارس وزوايا ونحو ذلك، وهكذا بدأت الحياة العلمية بالتطور والتقدم، وأصبحت الدولة تحمي كثيرا من الشعراء والأدباء والشيخوخ ورجال الدولة ورجال العلم الذين ساهموا جميعا في خدمة وبناء الدولة، وكان للعلماء والصوفيين أيضا تأثير مهم في هذا الحراك، ومنهم على سبيل المثال سليمان جلبي الذي هو موضوع البحث.

حياة سليمان جلبي

تكاد تكون المعلومات الموجودة في كتب الأدب التركي ما بين القرن ١٤-١٥ عن حياة سليمان جلبي نادرة وغير كافية، وقد أشارت بعض هذه المصادر إلى معلومات جيدة عنه، في حين أن بعض هذه المعلومات لا أصل لها. ومع أننا لم نقف على معلومات كافية عن حياته إلا أنه ولد سنة ١٣٥١/٧٥٢ في بورصة. وقد ذكر المؤلف أوليا جلبي في كتابه سياحات نعمه أنه صرمصاق جه زاده سليمان، وقد أخذ أوليا جلبي هذه الرواية التي يعتقد أنها صحيحة عندما كان سائحا. وبما أن هذه الرواية لم تذكر في مصدر آخر غير هذا المصدر فمن المحتمل أنها رواية لا أصل لها وأن اسم صرمصاق جه زاده سليمان يعود لشخص آخر غير سليمان جلبي، لا سيما وأن هذا اللقب لم يلقب به سليمان جلبي. كما أنه أيضا لم ترد عن حياته العلمية معلومات كافية، إلا أنه جاء إلى بورصة وعمل إماما فيها في جامع اولو بتوصية من أمير بخاري، وقد صار يعرف بقوة عزمه ونشاطه في التحصيل العلمي. وقد توفي في بوسة سنة ١٤٢٢/٨٢٥ بحسب روايات ضعيفة وغير موثوقة.

مولد سليمان جلبي

كلمة مولد في الأصل هي عربية وتعني تاريخ الولادة ومحل الولادة. وقد اشتهر المولد بشعبية واسعة في العادات والآداب التركية، ولأن شعر سليمان جلبي المتعلق بالمولد لاقى قبولا كبيرا عند الأتراك أثار ذلك عند كثير من الشعراء دافع التأليف في المولد الشريف، وبذلك كثرت الآثار المؤلفة في ذلك، وقد أصبح عدد الشعراء الذين كتبوا في المولد ٦٣ شاعرا بحسب ما ذكره نجلا بكولجاي المختص بالأدب التركي الإسلامي.

سميت القصيدة وسيلة النجاة بين الجماهير "مولد" لأنها تحكي عن مولد النبي صلى الله عليه وسلم، وقد بلغت أبيات القصيدة ٧٦٨ بيتا بحسب الأبحاث التي حققتها ونشرتها.

سليمان جلبي وعلم الحديث

لو أمعنا النظر إلى وسيلة النجاة المنظومة في سيرة النبي صلى الله عليه وسلم لتكونت لدينا قناعة واضحة عن مصادرها التي استندت عليها، وبذلك يمكننا أن نقول إن هذه القصيدة تستند بشكل واضح على متون الأحاديث. وإذا نظرنا إلى الآثار الموجودة في الرسالة دون النظر إلى فكر المؤلف والهدف الذي أراده فإننا في تقييم ذلك سنقع في ظلم المؤلف وظلم رسالته، وهذا في غير الحديث الشريف، أما في الحديث فإن الأمر مختلف إذ أن الحديث يجب أن يكون من كلام النبي صلى الله عليه وسلم بغض النظر عن الكتاب أو المكان الذي ورد فيه، ولأن نقل الحديث الموضوع أو المشتبه في أنه موضوع ولو بنية حسنة خطأ.

وفي مجتمعنا ومنذ فترة طويلة فكر خاطئ في طريقة قبول الحديث. وهو أنهم يحكمون على الأحاديث الوارد في الآثار الدينية أو الأدبية من حيث صحتها أو ضعفها من خلال شهرة المؤلف. ورسالة وسيلة النجاة ليس فيها تحليل ولا تقييم للأحاديث الواردة فيها، بل هي عبارة عن أسلوب لتبين حال الأحاديث الوارد فيها من حيث الصحة وعدمها. ومن خصائص التصوف الاكتفاء بصحة المعنى في أي حديث وارد، ومن خصائصهم أيضا أنهم يستعملون الكشف والإلهام والرؤيا وسيلة لنقل الأحاديث، وكذلك يؤولون الأحاديث بما يتناسب مع مفاهيمهم الخاصة. والصوفيون المشتغلون بعلم الحديث أو أغلب المحدثين الصوفيين يصححون الأحاديث من خلال معانيها، وقد توسعوا بشكل عالم في خصائص وقواعد نقل الحديث وسماحه. على أن علماء الحديث لم يعتبروا الكشف والإلهام والرؤيا طرقا لتصحيح الحديث.

وبناء على ما ذكرنا ولكون سليمان الجلي صوفي المشرب فإنه قد عاش متأثراً بالفكر الصوفي ومنتشراً به. والصوفية قد تعمقوا في معاني الأحاديث وفضلوا الغوص فيها على أسانيدھا. ولذلك من الطبيعي أن نرى تأثير انعكاسات هذه الأفكار عليه. وعليه فإن سليمان جلي لا يعتبر محدثاً بالمعنى المتعارف عليه، إنما هو صوفي موجه للناس. وبالتالي فإن رسالة وسيلة النجاة ليست لذكر المولد فحسب بل تعتبر في نفس الوقت كتاباً للأخلاق. فبما أنه يتحدث عن سيرة حياة النبي صلى الله عليه وسلم فهو بالتالي يتحدث عن الأخلاق العظيمة، فبذلك يمكن القول أن هدف رسالته تعليم الخلق العظيم للناس.

محتوى المولد

يتحدث في كتابه عما عاشته السيدة آمنة من الأحداث الغريبة المرتبطة بولادة النبي صلى الله عليه وسلم بما في ذلك ليلة المولد. ويشرح أن نورا خرج من بيت السيدة آمنة وانقسم إلى ثلاثة: أحدها أثار الشرق، والثاني أثار الغرب، والثالث استقر فوق الكعبة، وأنها رأت ثلاثة من الملائكة، وأنها أيضاً رأت كل الملائكة ينزلون من السماء ويطوفون حول بيتها، وبعد ذلك وضع سرير في الفضاء، وانشق جدار بيتها، وحضر ثلاث من الحور، إحداها السيدة آسية والأخرى السيدة مريم، وأنهن سلمن على آمنة، وبشرنها بالولادة الشريفة، ولما جاء وقت المخاض والولادة عطشت السيدة آمنة عطشاً شديداً وأعطيت شراباً، وأن طيراً جاء لمساعدتها في الولادة، ثم بعد ذلك تمت الولادة الشريفة. وبعد تحقيق هذه الأحاديث وجدنا أن منها ما هو صحيح، ومنها ما هو ضعيف، ومنها ما هو موضوع. وكما هو معلوم فإن هناك إشارة إلى جواز العمل بالحديث الضعيف الوارد في فضائل الأعمال أو الترغيب والترهيب. على أن وجود الأحاديث الضعيفة وخاصة الموضوعة منها في هذا الأثر لا يقلل من قيمته، لأن هذا الكتاب في الأصل ليس كتاب حديث، إنما هدف هذا الكتاب زرع حب الله ورسوله في قلوب الناس والمجتمع. وسليمان جلي أيضاً قد استدل بأحاديث واردة في الكتب الستة أو نحوها من كتب الحديث. ولا شك أن تحقيق وتخریج الروايات والأحاديث الواردة في الآثار المرغوبة عند الشعب تعطيها أهمية إيمانية وعلمية، وتسهم بشكل كبير في صون وسلامة ثقافة المجتمع المرتبطة بعلم الحديث.

الكلمات المفتاحية: نبي، رسول، حديث، سليمان جلي، مولد، وسيلة النجاة

Giriş

Osmanlıoğulları'nın Beylik'ten Devlete yükselişi, siyâsî ve sosyal açıdan birçok sıkıntılar neticesinde gerçekleşmiştir. Osmanlı sultanlarının siyâsî, sosyal ve ekonomik hayatı düzenlemiş olmaları bunda etkili olmuştur. Selçuklulardan miras olarak alınan ahilik geleneğiyle eskiden beri var olan medrese, tekke ve zaviyeler desteklenmiştir. Böylece ilmî hayatın güçlendirilmesine çalışılmıştır. Pek çok devlet ve ilim adamı, şair ve edip, şeyh ve derviş Osmanlıların himaye ve hizmetine girmeye başlamışlardır. Bu gücün elde edilmesinde âlim ve sûfîlerin de etkisi olmuştur. Süleyman Çelebî de bu değişimin bir parçası olmuştur.¹

1. Süleyman Çelebî'nin Hayatı

Türk edebiyatının gelişmeye başladığı XIV-XV. asırlarda, hârikulâde eserlerden birini meydana getiren Süleyman Çelebî'nin hayatı hakkındaki bilgiler son derece yetersizdir.² Kaynaklar ondan övgüyle bahsetmekle beraber, hakkında asılsız birtakım bilgiler de mevcuttur. Evliya Çelebî'nin *Seyahatname*'sinde onun “*Sarmısakçızade Süleyman Efendi*” olduğu ifade edilmiştir.³

Bir zamanlar doğru sayılan bu rivayeti Evliya Çelebî'nin seyahati sırasında eserine aldığı düşünülür.⁴ Ancak başka kaynakların onun “*Sarmısakçızade*” olduğundan hiç bahsetmemiş olmaları,⁵ bu rivayetin asılsız olabileceğini akıllara getirmekte, “*Sarmısakçızade Süleyman Efendi*” isimdeki başka biriyle karıştırıldığı düşünülmektedir. Dolayısıyla Mevlid müellifi Süleyman Çelebî “*Sarmısakçızade*” lakabını hiçbir zaman kullanmamıştır.⁶

Hayatı hakkında geniş bilgi bulunmayan Süleyman Çelebî tahminen 752/1351 yılında Bursa'da doğmuştur. Babasının, Orhan Gazi zamanında İznik medreselerinde müderrislik yapan Şeyh Mahmud'un oğlu ve I. Murad dönemi vezirlerinden Ahmed Paşa olduğu ifade edilmektedir. Süleyman Çelebî'nin tahsil hayatı hakkında da yeterli bilgi yoktur. Ancak onun Sultan Bâyezid'in Dîvân-ı Hümayûn imamlığına, daha sonra da Emîr Buhârî'nin tavsiyesiyle Ulu Cami'nin imamlığına getirilmiş olması iyi bir eğitim aldığını ve İslamî ilimlerde dirayet sahibi bir zât olduğunu göstermektedir. Ayrıca “*Çelebî*” diye anılması ise âlim ve gönül erbâbı bir kişi olduğunun bir başka ifadesidir.”⁷

¹ Osman Çetin, “Süleyman Çelebî Devrinde Siyâsî Hayat” *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 160.

² Ahmet Ateş, *Süleyman Çelebî Vesîletü'n-Necât* (Ankara: TDK Yayınları, 1954), 21.

³ Evliya Çelebî, *Seyahatname*, (İstanbul:1324), 2: 53.

⁴ Ateş, *Vesîletü'n-Necât*, 21.

⁵ Abdullatif Latîfî, *Tezkire* (İstanbul: 1313), 55; Âlî Mustafa Efendi, *Künhü'l-Ahbâr* (İstanbul: 1277), 1: 115-116.

⁶ Ateş, *Vesîletü'n-Necât*, 22.

⁷ Mehmet Akkuş-Uğur Derman, *Mevlid-i Şerîf-Vesîletü'n-Necât*(Ahmet Kamil Akdik'in hattıyla) (Ankara: DİB Yayınları, 2009), 15.

Hakkında sınırlı ve güvenilmeyen rivayetler bulunan Süleyman Çelebî, 825/1422'de Bursa'da vefat etmiş ve Çekirge semtindeki Eski Kaplıca civarında Yoğurtlu Baba Zaviyesi haziresine defnedilmiştir.⁸

2. Süleyman Çelebî'nin Mevlidi

Mevlid aslen Arapça bir kelime olup “v-l-d” kökünden türemiş olup “doğum günü-doğum yeri” anlamlarına gelmektedir.⁹ Türk edebiyatındaki mevlid geleneğinin revaç bulması ve Süleyman Çelebî'nin halk tarafından bu kadar kabul görmesi şairleri mevlid yazmaya sevk etmiş, dolayısıyla pek çok eser meydana gelmiştir.¹⁰ Türk İslam Edebiyatçısı Necla Pekolcay'a göre Anadolu sahasında mevlid yazan şairlerin sayısı 63'tür.¹¹ “Kurtuluş Vesilesi” anlamına gelen *Vesîletü'n-Necât*'in halk arasında “mevlid” şeklinde isimlendirilmesi Hz. Peygamber'in (s.a) doğumundan bahsetmiş olması şeklinde açıklanabilir. Eserin tenkitli neşirlerinde 768 beyit bulunduğu ifade edilmektedir.¹²

3. Süleyman Çelebî ve Hadis

Vesîletü'n-Necât'in manzum siyer-i nebî kabul edilebilecek bir eser olduğu dikkate alınırsa içeriği ve kaynakları hakkında belli bir kanaat kendiliğinden oluşur. Bu gözle bakıldığında, eserin önemli ölçüde hadis metinlerine dayandığını görmek mümkündür.¹³

Bir kitap yazılış maksadına uygun tesiri meydana getirmişse o eseri, yazarın hiç düşünmediği ve meramı olmayan bir yönden değerlendirip eleştirmek yazara da esere de adaletsizlik olur. Ancak hadisler bahse konu ise, hangi eserde bulunursa bulunsun kesinlikle Rasûlullah'a (s.a) ait olması gerekir. Hüsnü niyetle de olsa hadis uydurmaya cevaz verilmediği gibi, mevzû olduğu bilinen bir rivayeti nakletmek de doğru değildir.¹⁴

Milletimiz hadisle ilgili yanlış bir uygulamayı yıllardır devam ettirmektedir. Buna göre bireyler, din veya edebiyatla ilgili herhangi bir eserde okudukları her rivayeti, yazarın çalıştığı alandaki şöhretine bağlı olarak, sahîh kabul etme ya da reddetme anlayışlarını sürdürmektedirler. Dolayısıyla *Vesîletü'n-Necât*'in hadislerinin tahlili eserin kendisine yönelik bir tenkit değil, sadece hadislerinin sıhhati açısından durumunu tespitten ibaret bir yaklaşım olarak algılanmalıdır.¹⁵

⁸ Akkuş- Derman, *Mevlid*, 15.

⁹ İbn Manzûr Muhammed b. Mükerrrem el-Mısrî, *Lisânu'l-Arab* (Beirut: Dâru Sâdir, ty.), 3: 467-470.

¹⁰ Necla, Pekolcay, *Mevlid* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013), 38.

¹¹ Pekolcay, *Mevlid*, 38.

¹² Hüseyin Vassâf, *Mevlid Şerhi Gülzâr-ı Aşk*, Hazırlayanlar, Mustafa Tatçı-Musa Yıldız-Kaplan Üstüner, (İstanbul: Dergah Yayınları, ty), 20.

¹³ Salih Karacabey, “*Vesîletü'n-Necât*'in Hadis Açısından Analizi,” *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 288-289.

¹⁴ Karacabey, *Mevlid Sempozyumu*, 288-289; İyi niyetle de olsa hadis uydurmanın caiz olmadığı ile ilgili bkz. Talat Koçyiğit, *Hadis Usûlü*, (Ankara: TDV Yayınları, 2008), 115-116.

¹⁵ Karacabey, *Mevlid Sempozyumu*, 288-289.

Tasavvufî gelenekte “herhangi bir hadisin naklinde sadece mananın doğru olmasını yeterli görmek; keşf, ilham ve rüya yoluyla hadis nakletmek ve kendi anlayışları istikametinde bir takım te’villere gitmek” en belirgin özelliklerdendir.¹⁶ Hadisle iştilal eden sûfiler ya da sûfî meşrep hadisçilerin çoğu tarafından, hadislerin gerek tashîhi gerekse anlamının tespiti hatta Hz. Peygamber’den (s.a) nakli konularına şamil olacak şekilde sûfilerin bu özelliklerinin kullanım alanı genişletilmiştir. Ancak hadis alimleri keşf, ilham ve rüya ile hadis rivayetini ve tashîhini geçerli saymamışlardır.¹⁷ Rüya ile hadis rivayeti Hz. Peygamber’i (s.a) rüyada görmekle mümkün olacağı düşünülürse onu rüyada görmenin kendisinden herhangi bir konuda emir veya nehiy almak ve Hz. Peygamber’in (s.a) bir hadis âlimi hakkında cerh veya ta’dilde bulunması gibi iki farklı boyutu olacaktır. Yerleşik kabule göre rüyada Hz. Peygamber’den (s.a) alınan bilgiyle (mesela bir emir veya nehiyle) amel edilemez.¹⁸

İfade edildiği üzere Süleyman Çelebî tasavvufî kültürle iç içe yaşamış bir insandır. Tasavvuf ehli, hadiste sened bilgilerinden çok kastedilen mânâ üzerinde yoğunlaşmışlardır. Üzerinde bunun etkilerinin ve fikirlerinde yansımalarının görülmesi tabii karşılanmalıdır. Dolayısıyla Süleyman Çelebî klasik mânâda anlaşıldığı üzere bir muhaddis değildir. Fakat insanlara rehberlik eden bir mutasavvıftır.¹⁹ Kaldı ki *Vesîletü'n-Necât* sadece bir mevlid kitabı değil, aynı zamanda bir ahlak kitabıdır. Onun muhtevası, Hz. Peygamber’in (s.a) güzel hayatı olduğuna göre mevlidin insanlara güzel ahlakı öğretmek gibi bir amacının da olduğu söylenebilir.²⁰

4. Vesîletü'n-Necât'da Hz. Peygamber'in (s.a) Doğumu

Hz. Peygamber'in (s.a) doğumunda annesi Hz. Âmine'nin yaşadığı olağanüstü olayları da konu edinen eserde, doğum gecesi Hz. Âmine'nin evinden bir nur çıktığı, sonra biri doğuda, biri batıda, biri de Kâbe'nin üzerinde üç melek gördüğü ve bütün meleklerin inerek Hz. Âmine'nin evini tavaf ettiği anlatılır. Sonra havada bir yatak serildiği, birden evin duvarının yarıp üç hurinin zuhur ettiği, bunlardan birinin Hz. Âsiye, diğerinin Hz. Meryem olduğu, Hz. Âmine'ye selam vererek doğumunu müjdeledikleri ifade edilir. Daha sonra doğum vakti gelince Hz. Âmine'nin çok susadığı,

¹⁶ Ahmet Yıldırım, *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları* (Ankara: TDV Yayınları, 2000), 39-50.

¹⁷ Zîşân Türcan, *Hadis Şerh Geleneği Doğuşu Gelişimi ve Dönüşümü*, (Ankara: TDV Yayınları, 2011), 182, 183; bkz. el-Kâsımî, Muhammed Cemaluddîn, *Kavâidü't-tahdîs min funûni mustalahi'l-hadis*, thk.Muhammed Behcet el-Baytâr-Muhammed Reşid Rıza, Dâru'n-nefâis, 3. Baskı, Beyrut 1422/2001, 191-192.

¹⁸ Halit Özkan, “Bir Muhaddis-Sûfînin Rüyalari: İbn Ebî Cemre ve el-Merâi'l-Hisân'ı”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41/2 (2011), 40. Geniş bilgi için bkz. Talat Sakallı, *Rüya ve Hadis Rivayeti* (Isparta: 1994), 35-50; bkz. el-Kâsımî, *Kavâid*, 191-192.

¹⁹ Karacabey, *Mevlid Sempozyumu*, 288-289.

²⁰ Soner Akdağ, “Süleyman Çelebî'nin Mevlidi Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 36 (2008), 94.

ona şerbet sunulduğu, doğumuna yardım etmek üzere bir “akkuş” geldiği ve doğumun gerçekleştiği ifade edilir.²¹ İlgili beyitler şöyledir:

Hem Muhammed gelmesi oldu yakın,
Çok alametler belürdi gelmedin.²²

Rivayete göre Hz. Peygamber’in (s.a) doğduğu gecede Kisra sarayının on dört sütunu devrilmiş, Farsların bin yıldır yanan ateşi sönmüş, Save gölü kurumuştur. İlgili rivayet aşağıda zikredilmiştir.

لما كانت الليلة التي ولد فيها رسول الله ارجس ايوان كسرى وسقطت منه اربع عشرة شرفة وحمدت نار فارس ولم تحمد قبل ذلك بألف عام وغاضت بحيرة ساوة ورأى المويدان إبلا صعبا تقود خيلا عرابا قد قطعت دجلة وانتشرت في بلادها

“Hz. Peygamber’in (s.a) doğduğu gece Kisra sarayının on dört sütunu devrilmiş, Farsların bin yıldır yanan ateşi sönmüş, Save gölü kurumuş, Mûbeẓân, (İran Başkadısı) yüzlerce devenin önlerinde Arap atlarıyla Dicle’yi geçip ülkelerine girdiğini görmüştü.”²³

Muteber hadis kaynaklarında bulunmayan bu rivayetin isnadının sabit olmadığı, o devrin tarihinin böyle bir olaya tanıklık etmediği,²⁴ isnadı için “zayıf” olduğu söylenmiştir.²⁵

Günümüz hadis hocalarından Bünyamin Erul bu konuda şöyle söylemektedir: “Hz. Peygamber’in daha ana rahmindeki günlerinden itibaren farklı olduğunu, doğumuyla ve bu esnada Arap Yarımadası ve çevresinde meydana geldiği söylenen hadiseler sebebiyle olağan üstü bir şahsiyet olduğunu, dolayısıyla onun beklenen peygamber olduğunu ima etmektedirler. Kur’an’da hiç temas edilmediği gibi, muteber hadis kaynaklarında da yer almayan bu konudaki rivayetleri ihtiyatla karşılamaktayız.”²⁶

Bu rivayet hakkında Zehebî “münker garîb” ifadesini kullanmıştır.²⁷ Hz. Peygamber’in (s.a) oğlu İbrahim vefat edince güneşin tutulmasını insanların İbrahim’in ölümüne yorumlamalarını Hz. Peygamber (s.a) eleştirmiş ve bir beşerin ölümüyle veya yaşamasıyla güneş ya da ayın tutulmayacağını ifade etmiştir.²⁸ Rivayetin bir insanın ölümü veya doğumu sebebiyle bir doğa

²¹ Sadettin Ökten, “Mevlid veya Bir Medeniyet Beyannamesi”, *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 36, 37.

²² Süleyman Çelebî, *Vesiletü'n-Necât (Mevlid-i Şerif)* El Yazması Aslı Nüsha, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y. 297 Ankara.v. 4a; Akkuş-Derman, *Mevlid*, 54; Pekolcay, *Mevlid*, 65.

²³ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1408/1988), 1:126, 127.

²⁴ Safiyyurrahman el-Mubârekfûrî, *er-Rahîku'l-mahtûm* (Riyâd: Dâru's-Selâm, 1396/1976), 50.

²⁵ Muhammed et-Tayyîb en-Neccâr, *el-Kavlü'l-mübîn fi sîreti seyidi'l-mürselîn*, (Beyrut: Dâru'n-Nedve, ty.), 84.

²⁶ Bünyamin Erul, “Hz. Peygamber’in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım”, *Diyanet İlmî Dergi*, Peygamberimiz Hz. Muhammed (as) Özel Sayısı, (Ankara: 2003), 33-66, 36.

²⁷ Zehebî, Ebû Abdillâh Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1348), *Târîhu'l- İslâm, ve vefeyâtü'l-meşâhîri ve'l-a'lâm; es-Sîratü'n-nebeviyye*, thk. Umer Abdurrahman Tedmûrî, Beyrut 1987/ 1407, 1: 28; bkz. Şemseddin Kırış, *Beyhakî Ve Delâilü'n-Nübüvve'si*, Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2009, 65-66.

²⁸ Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd et-Tayâlisî, *Müsned* (Hacer li't-tibâa ve'-n-neşr, 1419/1999), 2: 72; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmiu's-sahîh* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Kusûf”, 1, 13, (2: 24, 29); Ebû Dâvûd

olayının gerçekleşmeyeceği ifade edilen bu hadis ile çelişmesi sebebiyle bu rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

Hz. Peygamber'in (s.a) ne zaman doğduğu ile ilgili rivayetleri de eserinde işleyen Süleyman Çelebî, O'nun (s.a) Rebû'l-Evvel ayının on ikinci gecesini doğduğunu beyitlerinde şöyle ifade etmiştir:

Ol Rebû'l-evvel ayın niceşi,
On ikinci gece isneyn gicesi.²⁹
Tespit edilen rivayet şöyledir:

فيه ولدت وفيه أنزل على القرآن

Ebû Dâvûd'da geçen bir rivayete göre Hz. Peygamber'e (s.a) pazartesi günü orucu hakkında sorduklarında Hz. Peygamber (s.a) “Ben o gün doğdum ve bana Kur'an o gün indirildi”³⁰cevabını vermiştir.

Elbânî bu hadis hakkında isnadının “sahîh” olduğunu ifade etmiştir.³¹ Şuayb el-Arnaût, bu hadisin senedinin Müslim'in şartlarına göre “sahîh” olduğunu söylemiştir.³² Görüldüğü üzere, senedindeki râvîlerin güvenilirliği bu hadisin “sahîh” olduğunu göstermektedir.

Hz. Peygamber'in (s.a) doğumu hakkındaki bir diğer rivayet şöyledir:

ولد رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم الاثنين وأنزل عليه يوم الاثنين ومات يوم الاثنين

“Rasûlullah (s.a) pazartesi günü doğdu, O'na (s.a) vahiy pazartesi günü indi ve O (s.a) pazartesi günü vefat etti.”³³

Bu rivayetin senedindeki Müslim el-E'var hakkında İbn Hacer onun “zayıf” olduğunu söylemiştir.³⁴ Ebû Zür'a onun “zayıf” olduğunu ifade etmiş,³⁵ hakkında “zaîfu'l-hadîs, metrûku'l-

Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (275/888), *es-Sünen*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “İstiskâ”, 5, (1: 695, 696); Ebû Avâne Ya'kûb b. İshâk, *Müsned* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rûfe, ty.), 2: 96; İbn Hibbân Muhammed b. Ahmed el-Bustî, *Sahîhu İbn Hibbân bi tertîbi İbn Belabân*, thk. Şuayb el-Arnaût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1414/1993), 7: 75; Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, thk. Hamdi b. Abdilmecid (Musul: Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem,1404/1983), 20: 421.

²⁹ Çelebî, *Vesîletü'n-Necât*, v. 4a; Akkuş-Derman, *Mevlid*, 54; Pekolcay, *Mevlid*, 71.

³⁰ Ebû Dâvûd, “Savm”, 54, (2: 808, 809); İbn Hibbân, *Sahîh*, thk. Şuayb el-Arnaût, 8: 403.

³¹ Muhammed Nâsuruddîn el-Elbânî, *Sahîhu Ebî Dâvûd* (Kuveyt: Müessesetü'ğarâs 1423/2002), 7: 186; a.mlf., *Sahîhu ve Daîfu Süneni Ebî Dâvûd* (Kuveyt: Müessesetü'ğarâs, ty.), 5: 426; Muhammed b. Abdillâh el-Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, thk. Muhammed Nâsuriddîn el-Elbânî (Beyrut: el-Mektebu'l-İslâmî, 1405/1985), 1: 463.

³² İbn Hibbân, *Sahîh*, 8: 403.

³³ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 11: 85; Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh el-İsbahânî, *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ* (Dâru'l-kitâbî'l-arabî, 1405), 5: 180.

³⁴ Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Tehzîbü't-Tehzîb* (Beyrut: Dâru'l-fikr, 1968), 10: 136; a.mlf., *Lisânu'l-Mîzân* (Beyrut: Müessesetü'l-a'lemî, 1406/1986), 9: 422.

³⁵ Şemsuddîn Ebû Abdillâh Muhammed ez-Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* (Dâru'l-kitâbî'l-arabî, 1407/1987), 3: 736.

hadîs” ifadeleri kullanılmıştır.³⁶ Ayrıca bu seneddeki Muhammed b. Zekeriya el-Ğalâbî'nin “*zayıf*” olduğu ifade edilmiş, Dârekutnî onun hadis uydurduğunu söylemiştir.³⁷ Dolayısıyla cerh edilmiş râvîler sebebiyle hadisin bu senedine ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Başka bir rivayette de Hz. Peygamber'in (s.a) Rebû'l-evvel ayında doğduğu ifade edilir:

ولد رسول الله صلى الله عليه و سلم يوم الاثنين لاثنتي عشرة ليلة خلت من شهر ربيع الأول عام الفيل

“*Rasûlullah (s.a) Rebû'l-Evvel ayının on ikinci gecesini, yılın, (fil vakasının gerçekleştiği yıl) pazartesi günü doğdu.*”³⁸

Bu rivayetin senedindeki râvîlerden Muhammed b. İshak hakkında “*kezzâb*” (yalancı) denmiştir.³⁹ Bu seneddeki Ziyad b. Abdillâh el-Bekkâî hakkında da İbn Ma'în megâzî konularında beis olmadığını, (lâ be'se bih fi'l meğâzî) onun dışında “*zayıf*” olduğunu söylemiş, hakkında “*leyse bi şey*” ifadesini kullanmıştır.⁴⁰ Ahmed b. Hanbel onun hakkında “*leyse bihi be's*” demiş, Veki' onun hakkında “*kezzâb*” ifadesini kullanmıştır.⁴¹ Dolayısıyla cerh edilmiş râvîlerin bulunması sebebiyle bu rivayete de ihtiyatla yaklaşılması gerekir.

Hz. Peygamber'in (s.a) ne zaman doğduğu ile ilgili olan rivayetler arasında onun Pazartesi günü doğduğu ifade edilen rivayetin sahîh, ancak vefatının da Pazartesi günü olduğu ifade edilen rivayetin isnadındaki râvîlerin zayıf olması sebebiyle hadisin de zayıf olduğu söylenilebilir. Rebû'l-Evvel ayının on ikinci gecesini doğduğu ifade edilen rivayete ise ihtiyatla yaklaşılması gerekir.

Hz. Peygamber'in (s.a) doğumu esnasında annesi Hz. Âmine'nin bir nur gördüğü rivayetlerde yer almaktadır. Beyitlerde ifade edildiği üzere Nûr-ı Muhammedî Hz. Muhammed dünyaya geldiği sırada dünyayı aydınlatır.⁴² Süleyman Çelebî bunu beyitlerinde şöyle ifade etmiştir:

Didi gördüm ol Habibin ânesi,
Bir aceb nûr kim güneş pervanesi,
Berk urup çıktı evimden nâgehân,
Göklere dek nûr ile doldu cihân.⁴³

Hz. Peygamber'in (s.a) annesi Hz. Âmine'nin şöyle söylediği rivayet edilir:

³⁶ Yusuf b. Zeki Abdurrahman Ebu'l-Haccâc el-Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, thk. Dr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1400/1980), 27: 530-533.

³⁷ Şemsuddîn Ebû Abdillâh Muhammed ez-Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl* (Beyrut: Daru'l-kütübi'l-ilmîye, 1415/1995), 3: 550; İbn Hacer, *Lisânu'l-Mîzân*, 5: 168;

³⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye* (Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-arabî, 1410/1990), 1: 183.

³⁹ İbn Adî Ebû Ahmed Abdullâh el-Cürçânî, *el-Kâmil fi duafâ'ir-ricâl* (Beyrut: Daru'l-fîkr, 1409/1988), 6: 102, 103.

⁴⁰ Muhammed Abdurrahman b. Ebî Hâtim er-Râzî, *el-Cerh ve't-Ta'dil* (Haydarâbâd: Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniyye, 1271/1952), 3: 537, 538; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 4: 853.

⁴¹ İbn Adî, *el-Kâmil*, 3: 191; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 9: 487; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 4: 853.

⁴² Vassâf, *Mevlid Şerhi*, 256.

⁴³ Çelebî, *Vesiletü'n-Necât*, v. 4b; Akkuş-Derman, *Mevlid*, 55; Pekolcay, *Mevlid*, 71.

لما ولدته خرج مني نور أضاء له قصور الشام

“O’nu (s.a) doğurduğumda benden Şam saraylarını aydınlatan bir nur çıktı.”⁴⁴

Bir başka rivayette بصر بقصور “Busra saraylarını” ifadesi mevcuttur.⁴⁵ Başka bir rivayette de Şam ve Busra’dan bahsedilmemiş, “yeryüzünü aydınlatan” anlamında الارض ifadesi kullanılmıştır.⁴⁶ İlgili başka bir rivayette de ما بين المشرق والمغرب “doğu ve batı arasını” ifadesi bulunmaktadır.⁴⁷

Hz. Peygamber’in (s.a) doğumunda annesi Âmine’nin kendisinden bir nur çıktığı ifade edilen bu rivayetler hakkında Elbânî bazı tariklerinin “sahîh,” bazılarının “hasen,” bazılarının ise “zayıf” olduğunu ifade etmiştir.⁴⁸ Bu hadis hakkında Şuayb el-Arnaût “sahîh li ğayrihi”⁴⁹ ifadesini kullanmıştır.⁵⁰ Ahmed b. Hanbel’de geçen rivayetin “hasen” olduğu ifade edilmiştir.⁵¹

Hz. Peygamber’in (s.a) risalet öncesi hayatına dair güvenilir bilgilere sahip değiliz. Doğumundan itibaren onda görüldüğü iddia edilen olağanüstü haller doğru olsaydı hayatının her anı izlenir ve şiir, destan, masal vb. edebiyata konu olurdu. Oysa Hz. Peygamber’in (s.a) delikanlılık döneminin on yılı hakkında hemen hemen hiçbir malumat bulamamaktayız.⁵² Mekke’den Şam, Busra gibi mekânların görülebilmesinin mümkün olmadığı dikkate alındığında, Hz. Peygamber’in (s.a) “Ben babam İbrahim’in duası, kardeşim İsa’nın müjdesi ve annem Âmine’nin kendisinden nur çıktığını gördüğü rüyayıym”⁵³ buyurması bu vâkianın rüyada gerçekleştiği ihtimalini kuvvetlendirmektedir.⁵⁴

Hz. Peygamber’in (s.a) doğumu esnasında annesi Hz. Âmine’nin üç melek gördüğü biri doğuda, biri batıda biri de Kâbe’nin üzerinde olduğu rivayeti önceden geçmişti. Bu bağlamda eserde geçen ifade şu şekildedir:

Gökler açıldı vü feth oldu zulem,
Üç melek gördüm elinde üç alem,
Biri meşrik biri mağribde ânın,

⁴⁴ Ebû Abdullah Muhammed b. Saîd b. Müni’, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, (Beyrut: Dâru Sâdir,, ty.), 1:102.

⁴⁵ Ibn Sa’d, *Tabakât*, 1:102.

⁴⁶ Ibn Sa’d, *Tabakât*, 1:102.

⁴⁷ Ibn Sa’d, *Tabakât*, 1:102.

⁴⁸ Geniş bilgi için bkz. Elbânî, *el-Câmiu’s-sağîr ve ziyâdetüh* (Beyrut: el-Mektebu’l-İslâmî, ty.), 1: 23, 491, 681; a.mlf., *es-Silsiletü’s-sahîha* (Riyâd: Mektebetü’l-meârif, ty.), 4: 59.

⁴⁹ “Sahîh li ğayrihi” terimi râvîsindeki bir kusur sebebiyle sahîh derecesine ulaşamamış bir hadisin râvîsindeki bu kusurun diğer yollarla giderilerek sahîh derecesine ulaşması demektir. Abdullah Aydınli, *Hadis Istılahları Sözlüğü* (İstanbul: Timaş Yayınları, 1987), 135.

⁵⁰ Ibn Hibbân, *Sahîh*, 14: 312.

⁵¹ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, *Müsned* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), 4: 184, 185; Nureddin Ali b. Ebî Bekr el-Heysemî, *Mecmau’z-zevaid* (Beyrut: Daru’l-fıkr, 1412/1991), 8: 407.

⁵² Erul, “Hz. Peygamber’in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım”, 59.

⁵³ Ahmed, *Müsned*, 4: 184, 185; İbn Hibbân, *Sahîh*, 14: 312; Taberânî, *el-Mu’cemu’l-kebir*, 18: 253; 22: 333.

⁵⁴ Bu konuda bkz. Şemsetin Kırış, *Beyhakî Ve Delâilü’n-Nübüvve’si*, 72-73.

Âsiye'ydi biri ol meh-peykerin,
Biri Meryem Hâtun idi âşikâr,
Birisi hem hûrîlerden bir nigâr.⁶²

Hz. Âmine'nin gördüğü hûrîlerden birinin Hz. Âsiye diğzerinin Hz. Meryem olduğu, rivayetlerde bulunmamakla birlikte Süleyman Çelebî yukarıdaki beyitlerini geniş hayal dünyasını da katarak aşağıdaki rivayete dayandırdığı düşünülebilir:

إن أفضل نساء أهل الجنة خديجة بنت خويلد وفاطمة بنت محمد ومريم بنت عمران وآسية بنت مزاحم امرأة فرعون

“Cennet kadınlarının en faziletliileri; Hatice binti Huveylid, Fatıma binti Muhammed, Meryem binti İmran ve Firavun’un hanımı Âsiye binti Müzâhım buyurdu.”⁶³

Kur’an-ı Kerim’de Hz. Meryem’in bir iffet âbidesi oluşu,⁶⁴ Allah’ın onu seçmesi, tertemiz yaratmış olması ve bütün kadınlardan üstün kılması,⁶⁵ fevkalâde bir şekilde rızıklandırılışı,⁶⁶ ibadet şuuru içinde oluşu⁶⁷ anlatılmaktadır. Bu ayetlerin Hz. Peygamber’in (s.a) hadisini desteklediği söylenebilir.

Hz. Peygamber’in (s.a) doğumu esnasında annesi Hz. Âmine’nin gördüğü meleklerin Hz. Peygamber’i (s.a) müjdelediği ifade edilmiştir. Süleyman Çelebî bunu beyitlerinde şöyle zikretmiştir:

Çevre yanıma gelip oturdular,
Mustafa’yı birbirine muştular.⁶⁸

Hz. Peygamber’in (s.a) doğumunu müjdelemek üzere inen meleklerin *فنزلت تبشر بعضها بعضا* birbirlerine Hz. Peygamber’i (s.a) müjdelediği ifade edilmektedir.⁶⁹

Süleyman Çelebî eserinde Hz. Peygamber’in (s.a) doğumu esnasında Hz. Âmine’nin havada asılı bir şeyler gördüğünü söyler. Rivayetlerde bu “*Ellerinde gümüş ibrikler bulunan adamlar*” şeklindedir. “*İbrik*” kelimesinin etimolojisine bakıldığında bu kelimenin suyun dökülmesi/yere serilmesi ifadelerinden türemiş olduğu görülmektedir.⁷⁰ “*Döşek*” kelimesi de yere serilen anlamındaki

⁶² Akkuş-Derman, *Mevlid*, 55.

⁶³ Ahmed, *Müsned*, 1: 316; Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *es-Sünen-i kübrâ*, (Beyrut: Müessesetü’r-risâle, 1421/2001), 5: 94; Ebû Ya’lâ Ahmed b. Ali b. el-Müsenâ, *Müsned* (Dimaşk: Dâru’l-Me’mûn, 1404/1984), 5: 10; Taberânî, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, 11: 336; 23: 7; İbn Hıbbân, *Sahîh*, 15: 402; Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Nisâbüri, *el-Müstedrek ale’s-Sahihayn* (Beyrut: Daru’l-kütübi’l-ilmiye, 1411/1990), 2: 539.

⁶⁴ Âl-i İmrân, 3/45-47.

⁶⁵ Âl-i İmrân, 3/42.

⁶⁶ Âl-i İmrân, 3/37.

⁶⁷ Âl-i İmrân, 3/43.

⁶⁸ Çelebî, *Vesîletü’n-Necât*, v. 4b; Akkuş-Derman, *Mevlid*, 55; Pekolcay, *Mevlid*, 72.

⁶⁹ Suyûtî, *Hasâis*, I, 80. Rivayet ile ilgili değerlendirme ileride yapılacaktır.

⁷⁰ <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/ibrik> Erişim Tarihi: 04.12.2019.

Arapça “firâş” kelimesinin Türkçe karşılığıdır.⁷¹ Sulejmân Tschelebî ’nin iki kelime arasında bağlantı kurduğu düşünülebilir. Bu bağlamda beyitler şu şekildedir:

Hem hevâ üzre döşendi bir döşek,

Adı Sündüs döşeyen ânı melek.⁷²

ورأيت رجالا قد وقفوا في الهواء بأيديهم أباريق فضة

“Ellerinde gümüş ibrikler bulunan adamlar gördüm. Havada duruyorlardı.”⁷³

Hz. Peygamber’in (s.a) doğumu esnasında annesi Hz. Âmine’nin gördüğü meleklerin Hz. Âmine’ye bu ümmetin efendisine Hamile kaldığını söyledikleri ve onu şu şekilde müjdeledikleri ifade edilir:

Didiler oğlun gibi hiç bir oğul,

Yaradılalı cihân gelmiş değil,

Bu senin oğlun gibi kadri cemil,

Bir anaya virmemiştir ol Celîl,

Ulu devlet buldun ey dil-dâr sen,

Doğıserdir senden ol hulk-ı hasen.⁷⁴

Bu beyitte geçen ifade kendisini rivayette şöyle bulmuştur:

إنك قد حملت بسيد هذه الأمة

“Sen bu ümmetin efendisine hamile kaldın.”⁷⁵

Bu rivâyetin senedindeki râvîlerden İshâk b. Yesâr tâbîinden olup İbn Hacer hakkında “sika” demiştir.⁷⁶ İbn Hibbân onu *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiş,⁷⁷ Ebû Zür’a ve Yahya b. Ma’în onun “sika” olduğunu ifade etmişlerdir.⁷⁸ Ancak Dârekutnî “hüccet” olmadığını (lâ yuhteccü bih) söylemiştir.⁷⁹ Muhammed b. İshâk için İbn Hacer “*sadûk*” demiş ancak tedlis yaptığını da ifade etmiştir.⁸⁰ Muhammed b. İshâk’ın özellikle zayıf rivayetlerinin olduğu söylenmiştir.⁸¹ İbn Hibbân onu *es-*

⁷¹ <https://sozluk.gov.tr/?kelime=ET%C4%B0MOLOJ%C4%B0https://www.etimolojiturkce.com/arama/d%C3%B6%C5%9Fek> Erişim Tarihi: 04.12.2019.

⁷² Çelebî, *Vesîletü'n-Necât*, v. 4b; Akkuş-Derman, *Mevlid*, 55; Pekolcay, *Mevlid*, 71.

⁷³ Suyûtî, *Hasâis*, I, 82. Rivayet ile ilgili değerlendirme ileride yapılacaktır.

⁷⁴ Çelebî, *Vesîletü'n-Necât*, v. 5a; Akkuş-Derman, *Mevlid*, 56; Pekolcay, *Mevlid*, 72.

⁷⁵ Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, thk. Muhammed Saîd el-Besyûnî (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1410/1990), 2: 514; a.mlf., *Delâilü'n-Nübüvve*, 1: 82.

⁷⁶ İbn Hacer, *Tehzîb*, 1: 257.

⁷⁷ İbn Hibbân, *es-Sikât*, 6: 48.

⁷⁸ İbn Ebî Hâtim, *el-cerh ve't-ta'dîl*, 2: 237-238; Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 2: 495; İbn Hacer, *Lisânu'l-mîzân*, 7: 175.

⁷⁹ Zehebî, *Mîzânu'l-i'tidâl*, 1: 205.

⁸⁰ İbn Hacer, *tehzîb*, 9: 45.

⁸¹ Ebu'l-vefâ, *et-tebyîn li esmâi'l-müdellesîn*, 47.

Sikâatlı eserinde zikretmiş,⁸²“hüccet” olmadığı, (leyse bi hüccetin) hadisinin yazılabileceği (yüktebu hadîsühû) söylenmiş, Ebû Zür'a ve Şu'be onun hakkında “sadûk” demiştir.⁸³ İbn Ma'în onun hakkında “sika” demiş,⁸⁴ Zehebî onun hakkında “*ehadü'l-eimme*” ifadesini kullanmıştır.⁸⁵ Ayrıca Muhammed b. İshâk hakkında “*deccâl, kezzâb*” gibi ifadeler de kullanılmıştır.⁸⁶ Yûnus b. Bükeyr hakkında İbn Hacer, hata yaptığını ifade etmiş ve “*sadûk*” demiştir.⁸⁷ İbn Hibbân onu *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiş,⁸⁸ İclî onun için “*daifu'l-hadîs*” ifadesini kullanmış,⁸⁹ İbn Ma'în onun “*sadûk*” olduğunu söylemiş,⁹⁰ Nesâî onun “*kavî*” olmadığını ifade etmiş (leyse bi kavî) ve “*zayıf*” olduğunu söylemiştir.⁹¹ Ahmed b. Abdilcabbâr hakkında İbn Hacer “*zayıf*” demiştir.⁹² Onun “*kavî*” olmadığı ifade edilmiş, (leyse bi kavî) “*zayıf*” olduğu söylenmiştir.⁹³ Ebû Hâtim onun “*kavî*” olmadığını ifade etmiştir.⁹⁴ Ebu'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb hakkında fazla bilgi olmamakla birlikte asrının muhaddislerinden olduğu söylenmiş,⁹⁵ İbnu'l-Esîr onun “*sika*” olduğunu ifade etmiştir.⁹⁶ Muhammed b. Abdillâh hakkında fazla bilgi yoktur. Sadece “*el-Hâfiz*” lakabıyla ve Ebû Abdullah künyesiyle anılmış olup Nisâbü'r'lu olduğu ifade edilmiştir.⁹⁷

Muteber kaynaklarda bulunmayan, senedin hangi sahâbeden geldiği belirtilmeyen ve senedinde ciddi zafiyet olan bu rivayetin zayıf olduğu söylenebilir.

Hz. Peygamber'in (s.a) doğumu esnasında Hz. Âmine'nin susadığını ve kendisinin susuzluğunun giderildiğini Süleyman Çelebî beyitlerinde şöyle zikretmiştir:

Susadım gâyet harareten katı,
Sundular bir câm dolusu şerbeti,
İçtim anı oldu cismim nûra gark,

⁸² İbn Hibbân, *es-Sikât*, 7: 380.

⁸³ İbn Ebî Hâtim, *el-cerh ve't-Ta'dîl*, 7: 191-192.

⁸⁴ Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, 24: 411.

⁸⁵ Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, 3: 468.

⁸⁶ İbn Adî, *el-kâmil fi duafâi'r-ricâl*, 6: 102-103.

⁸⁷ İbn Hacer, *tehzîb*, 11: 435.

⁸⁸ İbn Hibbân, *es-Sikât*, 7: 651.

⁸⁹ İclî, *Ma'rifetü's-Sikât*, 2: 377.

⁹⁰ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 9: 236; İbn Adî, *el-Kâmil fi Duafâi'r-Ricâl*, 7: 176; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 32: 493, 494.

⁹¹ Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, 4: 477.

⁹² İbn Hacer, *Tehzîb*, 1: 52.

⁹³ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 2: 62; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 1: 378; İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizân*, 7: 172.

⁹⁴ Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, 1: 112.

⁹⁵ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm, thk. Beşşâr*, 7: 841.

⁹⁶ Ziriklî, Hayruddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Ali b. Fâris, *el-A'lâm, Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn* 15. Baskı, yy, 1423/2002, *el-A'lâm*, 7: 145.

⁹⁷ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 24: 363.

İdemezdim nurdan kendümi fark.⁹⁸

Bu beyitle ilgili rivayet şu şekildedir:

كنت عطشى فإذا أنا بشرية بيضاء لبناً فتناولتها فشربتها فأضاء مني نور عال

“Susamıştım. Bir de baktım beyaz bir içecek, süt! Aldım, içtim ve benden yüksek bir nur çıktı.”⁹⁹

Rivayette Hz. Peygamber’in (s.a) doğumu esnasında beyaz bir kuşun gelip Hz. Âmine’nin doğumuna yardımcı olduğu anlatılır. Süleyman Çelebî bunu beyitlerinde şöyle zikretmiştir:

Geldi bir akkuş kanadıyla revân,
Arkamı sığadı kuvvetle hemân.¹⁰⁰

Bu beyitle ilgili rivayet de şu şekildedir:

فرأيت كأن جناح طير أبيض قد مسح على فؤادي

“Kalbimi sıvazlayan beyaz kuş kanadı gibi bir şey gördüm.”¹⁰¹

Hz. Peygamber (s.a) doğunca secdeye kapandığı, parmağını kaldırıp dua ettiği ifade edilir. Süleyman Çelebî bunu beyitlerinde şöyle zikretmiştir:

Şöyle Beytu’llah’a karşı ol Rasûl,
Yüz yire urmuş ve secde kılmış ol,
Secdede başı dili tahmîd eder,
Hem getürmüş parmağın tevhîd eder.¹⁰²

Bu beyitte geçen ifadelerle ilgili rivayet şu şekildedir:

فلما خرج من بطنى نظرت إليه فإذا أنا به ساجداً قد رفع إصبعيه كالمضرع المبتهل

“Muhammed (s.a) karnımdan çıkınca O’nu secde ederken gördüm. İki parmağını kaldırmıştı. Yalvarıp yakarır gibiydi.”¹⁰³

Hz. Peygamber’in (s.a) doğumu esnasında annesi Âmine’nin şahit olduğu ifade edilen bu rivayetler incelendiğinde Âmine’nin doğuda, batıda ve Kâbe’nin üzerinde olmak üzere üç melek gördüğünü, Abdümenaf kızlarına benzeyen kadınların geldiğini, havada asılı birilerine şahit olduğunu, Âmine’nin susuzluğunun giderildiğini ve doğumuna yardım eden bir ak kuşun geldiğini, Hz. Peygamber (s.a) doğunca secdeye kapanıp dua ettiğini Ebû Nuaym İbn Abbâs’tan rivayet etmiştir.¹⁰⁴ Bu rivayetin bulunabilen tek senedi aşağıdaki şekildedir:

⁹⁸ Çelebî, *Vesîletü’n-Necât*, v. 5a; Akkuş-Derman, *Mevlid*, 56; Pekolcay, *Mevlid*, 73.

⁹⁹ Süyûtî, *Hasâis*, 1: 82.

¹⁰⁰ Çelebî, *Vesîletü’n-Necât*, v. 5b; Akkuş-Derman, *Mevlid*, 57; Pekolcay, *Mevlid*, 74.

¹⁰¹ Süyûtî, *Hasâis*, 1: 82; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-Nübüvve*, (Beyrut: Dâru’n-Nefâis, 1406/1986), 2: 611.

¹⁰² Çelebî, *Vesîletü’n-Necât*, v. 6b; Akkuş-Derman, *Mevlid*, 59; Pekolcay, *Mevlid*, 76.

¹⁰³ Süyûtî, *Hasâis*, I, 82.

¹⁰⁴ Ebu’l-Fidâ’ İsmail b. Ömer b. Kesîr, *el-Bidâyetü ve’n-nihâye*, thk. Ali Şîrî (yy., Dâru İhyâi’t-türâsî’l-arabî, 1408/1988), 6: 330.

Abdullah b. Abbâs (ö. 68/687) > Ömer el-Ensârî (ö. ?) > Saîd b. Ömer el-Ensârî (ö. ?) > Ebû Bekr b. Ebî Meryem (ö. 156/772) > Yahya b. Abdullah el-Bâbilî (ö. 218/833) > Hafs b. Amr b. es-Sabbâh (ö. 271/884) > Süleyman b. Ahmed (ö. ?).

Rivayet zinciri incelendiğinde şeyh-talebe ilişkisi açısından ciddi sorunların olduğu görülmüştür. Saîd b. Ömer el-Ensârî hakkında İbn Hacer “sika” demiş,¹⁰⁵ İbn Hibbân *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiş,¹⁰⁶ Elbânî “müdelles” olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁷ Babası hakkında bilgi olmadığı için Abdullah b. Abbâs’dan rivayet ettiği tespit edilememiştir. Ebû Bekr b. Ebî Meryem ve Yahya b. Abdillâh el-Bâbilî hakkında İbn Hacer “zayıf” ifadesini kullanmıştır.¹⁰⁸ Ebû Bekr b. Ebî Meryem hakkında Ebû Zur’a, “zâifu’l-hadîs, münkeru’l-hadîs” ifadelerini kullanmıştır.¹⁰⁹ Hafs b. Amr b. es-Sabbâh’ın “mutabaât”¹¹⁰ sağlanmayan hadisleri rivayet ettiği söylenmiştir.¹¹¹ İbn Hibbân *es-Sikât* adlı eserinde zikretmiştir.¹¹² Hakkında “imâm, muhaddis, sadûk” denmiştir.¹¹³ Ancak Süleyman b. Ahmed ile arasında şeyh-talebe ilişkisi tespit edilememiş, Süleyman b. Ahmed adlı râvî hakkında bilgi bulunamamıştır. Rivayet hakkında yahudi desîsesi olduğu söylenmiş, “isrâiliyyat” denmiştir.¹¹⁴ Kütüb-i Tis’a gibi muteber kaynaklarda bulunmayan ve senedinde ciddi sıkıntılar bulunan bu rivayete ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

Süleyman Çelebî’nin eserinde zikrettiği bir diğer husus da Hz. Peygamber’in (s.a) göbek bağının kesik ve sünnetli olarak doğmasıdır.

Sürmelenmiş gözleri gör hikmeti,

Göbeği kesilmiş olmuş sünneti.¹¹⁵

Konu ile ilgili tespit edilen rivayetler şöyledir:

ولد النبي صلى الله عليه و سلم محتوناً مسروراً

“Rasûlullah (s.a) sünnetli ve göbeği kesilmiş olarak doğdu.”¹¹⁶

من كرامتي علي ربي أنى ولدت محتوناً ولم يرأحد سواتى

¹⁰⁵ İbn Hacer, *Tehzîb*, IV, 69.

¹⁰⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, thk. es-Seyyîd Şerafüddîn Ahmed (Beyrut: Daru’l-fıkr, 1395/1975), 6: 361.

¹⁰⁷ İbn Hacer, *Tabakâtü’l-müdellesîn*, (Ürdün: Mektebetü’l-Menâr, ty.), 1: 61.

¹⁰⁸ İbn Hacer, *Tehzîb*, 12: 29, 11: 241.

¹⁰⁹ İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, 2: 405; İbn Adî, *el-Kâmil*, 2: 36, 37.

¹¹⁰ “Mutâbaât”; şeyhinden rivayetiyle tek kalmış bir râviye, bir başka râvinin tâbi olarak, ya o şeyhten yahutta şeyhin şeyhinden aynı hadisi rivayet etmesi demektir. Talat Koçyiğit, *Hadis İstilahları* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980),334.

¹¹¹ İbn Hacer, *Lisânu’l-Mizân*, 2: 328; Zehebî, *Mizânu’l-i’tidâl*, 1: 566.

¹¹² İbn Hibbân, *es-Sikât*, 8: 201.

¹¹³ Zehebî, *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ*, (yy., Müessesetü’r-Risâle, 1405/1985), 13: 405, 406.

¹¹⁴ Abdurrahman Muhammed Saîd ed-Dîmeşkî, *el-Habeş: Şuzûzuhû ve Ahtâuhû*, (Neşr: Mevkiu’l-Furkân, www.frqan.com /http://www.saaaid.net Erişim Tarihi: 12.04.2016, 213).

¹¹⁵ Çelebî, *Vesîletü’n-Necât*, v. 6b; Akkuş-Derman, *Mevlid*, 59; Pekolcay, *Mevlid*, 77.

¹¹⁶ İbn Sa’d, *Tabakât*, I, 103; Beyhakî, *Delâilü’n-Nübüvve*, 1: 114.

“Sünnetli doğmam ve avret yerimi kimsenin görmemiş olması, Rabbimin bana olan lütuflarındandır.”¹¹⁷

أن جبريل عليه السلام ختن النبي صلى الله عليه وسلم حين طهر قلبه

“Cebrâîl Hz. Peygamber’in (s.a) kalbini temizlediği zaman O’nun sünnetini de yapmıştır.”¹¹⁸

أن عبد المطلب ختن النبي صلى الله عليه وسلم يوم سابعه وجعل له مأدبة وسماه محمداً

“Abdülmuttalib (doğumun) yedinci günü O’nu sünnet ettirerek bir ziyafet vermiş ve O’na ‘Muhammed’ ismini koymuştur.”¹¹⁹

Hz. Peygamber’in (s.a) sünnetli doğduğu, Cebrâîl’in (as) onu sünnet ettiği veya onu dedesinin sünnet ettirdiği ile ilgili rivayetler ihtilafli olup bu rivayetler “zayıf” ve “münker” olarak değerlendirilmiştir. Elbânî, Hz. Peygamber’i (s.a) dedesinin sünnet ettirdiği ile ilgili rivayetin illetli olduğunu ifade etmiştir.¹²⁰ Araçların önceleri de sünnet oldukları rivayet edilir.¹²¹ Ayrıca Hz. İbrâhim’in (as) seksen yaşlarında sünnet olduğu da hadislerde ifade edilir.¹²² Bu da erkeklerin sünnet olmasının daha öncelere dayandığının kanıtıdır. Dolayısıyla, Hz. Peygamber’in (s.a) sünnetli doğduğu, Cebrâîl’in (as) onu sünnet ettiği veya dedesinin sünnet ettirdiği ile ilgili ihtilafli rivayetler arasında onu dedesinin sünnet ettirdiği ile ilgili rivayetin tercih edilmesi akla daha uygundur.¹²³

SONUÇ

Hz. Peygamber’in (s.a) doğumunda annesi Hz. Âmine’nin yaşadığı olağanüstü olayları konu edinen velâdet faslında, doğum gecesi Hz. Âmine’nin evinden bir nur çıktığı sonra biri doğuda, biri batıda, biri de Kâbe’nin üzerinde üç melek gördüğü ve bütün meleklerin inerek Hz. Âmine’nin evini tavaf ettiği anlatılır. Sonra havada bir yatak serildiği, birden evin duvarının yarılp üç hurinin zuhur ettiği, bunlardan birinin Hz. Âsiye diğerinin Hz. Meryem olduğu, Hz. Âmine’ye selam vererek doğumunu müjdeledikleri ifade edilir. Daha sonra doğum vakti gelince Hz. Âmine’nin çok susadığı, ona şerbet sunulduğu, doğumuna yardım etmek üzere bir “akkuş” geldiği ve doğumun gerçekleştiği ifade edilir.

Vesîletü’l-Necât’da incelenen hadisler grafik halinde şöyle gösterilebilir:

¹¹⁷ Taberânî, *el-Mu’cemu’s-sağîr* (Beyrut: el-Mektebu’l-İslâmî, 1405/1985), 2: 145; a.mlf., *el-Mu’cemu’l-Evsat*, thk. Tarık b. Avdillâh-Abdülmuhsin b. İbrahim (Kahire: Dâru’l-Harameyn, 1415/1995), 6: 188; Suyûtî, *Hasâis*, 1: 91; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ*, 3: 24.

¹¹⁸ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-evsat*, 6: 70.

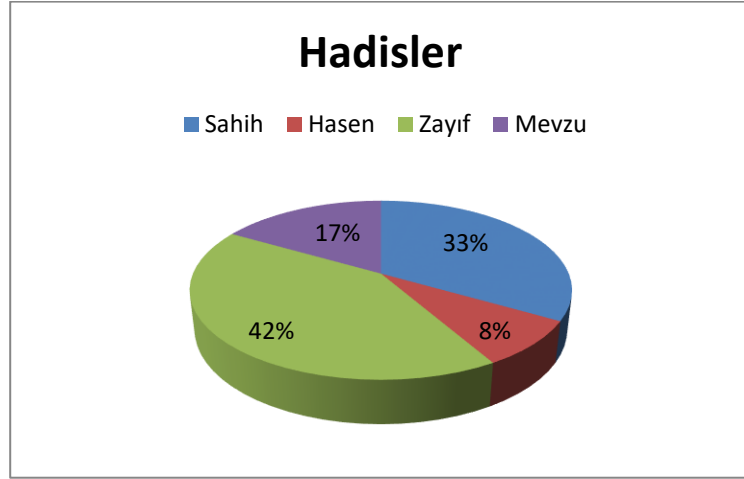
¹¹⁹ Ebû Ömer Yusuf b. Abdilberr, *el-İstîâb fi ma’rifeti’l-ashâb* (Mısır: Dâru’n-nehda, ty, 1: 17; İbnü’l-Esîr Ebu’l-Hasan Ali b. Ebi’l-Kerem Muhammed, *Üsdü’l-ğâbe fi ma’rifeti’s-sahâbe* (Beyrut: Daru’l-kütübi’l-ilmîye, 1415/1994), 1: 21.

¹²⁰ Elbânî, *es-Silsiletü’l-Dâife* (Riyâd: Mektebetü’l-meârif, ty.), 24: 583.

¹²¹ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, 1: 17.

¹²² Buhârî, “Enbiyâ”, 8, (4: 111); Ebu’l-Huseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî, *el-Câmiu’s-sahih* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Fedâil”, 151, (2: 1839).

¹²³ Geniş bilgi için bkz. Recep Tuzcu, Hz. Peygamberle Halk İnanışları el-Hasâisü’l-kübrâ’daki dayanakları (Ankara: Gece kitaplığı, 2014): 78-83.

Sıhhat değeri açısından yapılan değerlendirmede bu hadislerin amellerin faziletleri, tergîb ve terhîb konularında zayıf hadislerle amel edilebileceği yaklaşımına işaret edilmiştir.¹²⁴ Zayıf ve özellikle mevzû rivayetlerin *Vesîletü'n-Necât* içerisinde yer alması o dönemin kültürel yapısından ve bu rivâyetlerin halk arasında meşhur olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Zayıf ve uydurma rivâyetlerin bu eserde bulunması, elbette onun değerini düşürmez. Çünkü bu eser, başlı başına bir hadis kitabı ve kaynağı değildir. Bu eserin amacı topluma Allah ve peygamber sevgisi aşılaktır. Kaldı ki, Süleyman Çelebî eserini yazarken Kütüb-i Sitte¹²⁵ gibi muteber kaynaklardan yararlandığı gibi İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, İbn Hişâm'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Beyhak'ın *Delâilü'n-Nübüvve* gibi eserlerden de faydalanmıştır. Halk tarafından rağbet gören bu tür eserlerde yer alan rivâyetlerin tahriç ve tenkidinin yapılması, kuşkusuz bu eserlerin daha bilinçli okunması ve toplumun sağlıklı hadis kültürü edinmesinde büyük katkılar sağlayacaktır.

¹²⁴ İbrahim Hatiboğlu, *Hadis Arka Plânı ve Kaynakları Açısından: Vesîletü'n-Necât, Süleyman Çelebi ve Mevlid: Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, Editör, Mustafa Kara-Bilal Kemikli, (Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları 2007), 95-105

¹²⁵ Buhârî ve Müslim'in Sahîh'leri, Ebû Dâvûd, Tirmizî, İbn Mâce ve Nesâî'nin Sünen'leridir.

Kaynaklar

Kur'an-ı Kerim

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (241/855). *Müsned*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Ateş, Ahmet. *Süleyman Çelebî-Vesîletü'n-Necât*. Ankara: TDK Yayınları, 1954.

Akdağ, Soner. "Süleyman Çelebî'nin Mevlidi Üzerine". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 36 (2008).

Akkuş, Mehmet-Derman, Uğur. *Mevlid-i Şerîf-Vesîletü'n-Necât* (Ahmet Kamil Akdik'in hattıyla). Ankara: DİB Yayınları, 2009.

Âlî, Mustafa Efendi. *Künhü'l-ahbâr*. İstanbul: 1277.

Aydınlı, Abdullah. *Hadis İstilahları Sözlüğü*. İstanbul: Timaş Yayınları, 1987.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed İbn Hüseyin (458/1065). *Şuabu'l-İman*. Thk. Muhammed Saîd el-Besyûnî. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1410/1990.

Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1408/1988.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (256/870). *el-Câmiu's-Sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Çelebî, Süleyman. *Vesîletü'n-Necât (Mevlid-i Şerîf)*. El Yazması Aslî Nüsha. Ankara: Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y. 297.

Çelebî, Evliya. *Seyahatname*. İstanbul: 1324.

Çetin, Osman. "Süleyman Çelebî Devrinde Siyâsî Hayat" *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu*. Ankara: TDV Yayınları, 2010.

Dimeşkî, Abdurrahman Muhammed Saîd. *el-Habeş: Şuzûzuhû ve ahtâuhû*. Neşr: Mevkiu'l-Furkân, www.frqan.com /<http://www.saaaid.net> Erişim Tarihi: 12.04.2016.

Ebû Avâne, Ya'kûb b. İshâk. *Müsned*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rûfe, ty.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (275/888). *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbahânî (430/1038). *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-arabî, 1405.

Ebu'l-Vefâ, Burhaneddin el-Halebî İbrahim b. Muhammed b. Halil (841/1437). *et-Tebyîn li Esmâ'il-Müde'llisîn*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-ilmîyye, 1406/1986.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ. *Müsned*, Dımaşk: Dâru'l-Me'mûn, 1404/1984.

Elbânî, Muhamed Nâsuruddîn (1420/2000). *Sahîhu Ebî Dâvûd*. Kuveyt: Müessesetü şarâs, 1423/2002.

Elbânî, *Sahîhu ve daifu Süneni Ebî Dâvûd*. Kuveyt: Müessesetü şarâs, ty.

Elbânî, *el-Câmiu's-sağîr ve ziyâdetüh*. Beyrut: el-Mektebu'l-İslâmî, ty.

Elbânî, *es-Silsiletü's-sahîha*. Riyâd: Mektebetü'l-meârif, ty.

Elbânî, *es-Silsiletü'd-daîfe*. Riyâd: Mektebetü'l-meârif, ty.

Erul, Bünyamin. "Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım". *Diyanet İlmî Dergi* Ankara: 2003.

- Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Nîsâbü'rî (405/1014). *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*. Beyrut: Daru'l-kütübî'l-ilmîye, 1411/1990.
- Hatiboğlu, İbrahim. *Hadis Arka Plânı ve Kaynakları Açısından: Vesîletü'n-Necât, Sulejmân Tschelbî ve Mevlid: Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, Editör, Mustafa Kara-Bilal Kemikli, Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları 2007.
- Heysemî, Nureddin Ali b. Ebî Bekr (807/1405). *Mecmau'z-zevaid ve menbaü'l-fevaid*. Beyrut: Daru'l-fikr, 1412/1991.
- Iclî, Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih Ebû Hasan el-Kûfî. *Ma'rifetü's-Sikât*, Medîne: Mektebetü'd-Dâr, 1. Baskı, 1405/1985.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Yusuf (463/1071). *el-İstâb fî ma'rifeti'l-ashâb*. Mısır: Dâru'n-Nehdati, ty.
- İbn Adî, Ebu Ahmed Abdullâh el-Cürcânî (365/975). *el-Kâmil fî Duafâi'r-Ricâl*. Beyrut: Daru'l-Fikr, 1409/1988.
- İbn Ebî Hâtim, Muhammed Abdurrahman b. Ebî Hâtim er-Râzî. *el-Cerh ve't-ta'dil*. Haydarâbâd: Dâiretü'l-meârifî'l-Osmâniyye, 1271/1952.
- İbnü'l-Esîr, Ebu'l-Hasan Ali b. Ebî'l-Kerem Muhammed. *Üsdü'l-ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*. Beyrut: Daru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1415/1994.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî (852/1448). *Tehzîbü't-Tehzîb*. Beyrut: Dâru'l-fikr, 1968.
- İbn Hacer, *Lisânu'l-Mîzân*, Beyrut: Müessesetü'l-A'lemî, 1406/1986.
- İbn Hacer, *Tabakâtü'l-müdellesîn*, Ürdün: Mektebetü'l-menâr, ty.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Ahmed (354/965). *Sahîhu İbn Hibbân bi tertîbi İbn Belabân*. Thk. Şuayb el-Arnaût. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1414/1993.
- İbn Hibbân, *Sikât*. Thk. es-Seyyîd Şerafüddîn Ahmed. Beyrut: Daru'l-fikr, 1395/1975.
- İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-arabî, 1410/1990.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ' İsmail b. Ömer b. Kesîr. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. Thk. Ali Şîrî. (yy: Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî, 1408/1988.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem el-Mısrî. *Lisânu'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sâdir, ty.
- İbn Sa'd, Ebû Abdullâh Muhammed b. Saîd b. Müni' (230/845). *et-Tabakâtü'l-kübrâ*. Beyrut Dâru Sâdir, ty.
- Karacabey, Salih. "Vesîletü'n-Necât'ın Hadis Açısından Analizi," *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu*. Ankara: TDV Yayınları, 2010.
- el-Kâsimî, Muhammed Cemaluddîn, *Kavâidu't-tahdîs min funûni mustalahi'l-hadis*, thk. Muhammed Behcet el-Baytâr-Muhammed Reşid Rıza, Dâru'n-nefâis, 3. Baskı, Beyrut 1422/2001.
- Koçyiğit, Talat. *Hadis İstihlâhları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980.
- Koçyiğit, *Hadis Usûlü*, Ankara: TDV Yayınları, 2008.
- Latîfî, Abdullatif. *Tezkire*. İstanbul: 1313.
- Mizzî, Yusuf b. Zeki Abdurrahman Ebu'l-Haccâc (742/1341). *Tehzîbu'l-Kemâl*. Thk. Dr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1400/1980.
- Mubârekfûrî, Safiyyurrahman. *er-Rahîku'l-mahtûm*. Riyad:Dâru's-Selâm, 1396/1976.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî (261/875). *el-Câmiu's-Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

- Neccâr, Muhammed et-Tayyîb en-Neccâr. *el-Kavlü'l-mübîn fi sîreti seyyidi'l-mürselîn*. Beyrut: Dâru'n-nedve, ty.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb (303/969). *es-Sünenü'l-kübrâ*. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1421/2001.
- Ökten, Sadettin. "Mevlid veya Bir Medeniyet Beyannamesi" *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu*. Ankara: TDV Yayınları, 2010.
- Özkan, Halit. "Bir Muhaddis-Süfînin Rüyaları: İbn Ebî Cemre ve el-Merâî'l-Hisân'ı". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41 (2011/2).
- Pekolcay, Necla. *Mevlid*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013.
- Sakallı, Talat. *Rüya ve Hadis Rivayeti*. Isparta: 1994.
- Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahman Ebî Bekr (911/1505). *el-Hasâisü'l-kübrâ*. Beyrut: Daru'l-kütübî'l-ilmiye, 1405/1985.
- Şirin, Halil. *Sulejmân Tschelebî 'nin Vesîletü'n-Necât (Mevlid-i Şerîf) Adlı Eserindeki Hadis Dayanakları ve Değerlendirilmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta: 2016.
- Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (360/971). *el-Mu'cemu'l-kebir*. Thk. Hamdi b. Abdilmecid. Musul: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-hikem, 1404/1983.
- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-evsat*. Thk. Tarık b. Avdillâh-Abdülmuhsin b. İbrahim. Kahire: Dâru'l-Harameyn, 1415/1995.
- Taberânî, *el-Mu'cemu's-Sağîr*, I-II, el-Mektebu'l-İslâmî, Dâru'l-Ammâr-Beyrut, Ummân 1405/1985.
- Tebri'zî, Muhammed b. Abdillâh el-Hatîb. *Mişkâtü'l-Mesâbih*. Thk. Muhammed Nâsuriddîn el-Elbânî. Beyrut: el-Mektebu'l-İslâmî, 1405/1985.
- Tayâlisî, Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd (204/819). *Müsned*. Yy: Hacer li't-Tıbbâti ve'n-Neşr, 1419/1999.
- Tuzcu, Recep. Hz. Peygamberle Halk İnanışları el-Hasâisü'l-kübrâ'daki dayanakları, Ankara: Gece kitaplığı, 2014.
- Türcan, Zîşân. *Hadis Şerh Geleneği Doğuşu Gelişimi ve Dönüşümü*. Ankara: TDV Yayınları, 2011.
- Vassâf, Hüseyin. *Mevlid Şerhi Gülzâr-ı Aşk*, Hazırlayanlar, Mustafa Tatçı-Musa Yıldız-Kaplan Üstüner, İstanbul: Dergah Yayınları, ty.
- Yıldırım, Ahmet. *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*. Ankara: TDV Yayınları, 2000.
- Zehebî, Şemsuddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed (748/1348). *Târîhu'l-İslâm*. Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-arabî, 1407/1987.
- Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, I-XV, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, yy, 1423/2003.
- Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl fi nakdi'r-ricâl*. Beyrut: Daru'l-kütübî'l-ilmiye, 1415/1995.
- Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1405/1985.
- Ziriklî, Hayruddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Ali b. Fâris (1396/1975). *el-A'lâm*, Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 15. Baskı, yy, 1423/2002.

İnternet Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr/?kelime=ET%C4%B0MOLOJ%C4%B0><https://www.etimolojiturkce.com/kelime/ibrik>

<https://www.etimolojiturkce.com/arama/d%C3%B6%C5%9Fek>